

Бурштин
Василь Тибель

Сучасна проза України

Захоплюючий роман Василя Тибеля, відзначений премією міжнародного конкурсу «Коронація слова» (2018), – чи не найперша в українській літературі спроба поглянути на «бурштинову проблему» на Поліссі в людському, а не політичному вимірі. Віртуозно збудований сюжет, що обертається навколо «сонячного каменя», динамізм оповіді, органічне використання «народної демонології», відчутний зв'язок із «наївним мистецтвом» – все це не залишить байдужим навіть найвибагливішого читача.

Тибель Василь

Бурштин

Шановний читачу!

Спасибі, що придбали цю книгу.

Нагадуємо, що вона є об'єктом Закону України «Про авторське і суміжні право», порушення якого карається за статтею 176 Кримінального кодексу України «Порушення авторського права і суміжних прав» штрафом від ста до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення. Повторне порушення карається штрафом від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією та знищенням всіх примірників, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення, аудіо – і відеокасет, дискет, інших носіїв інформації, обладнання та матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення. Кримінальне переслідування також відбувається згідно з відповідними законами країн, де зафіксовано незаконне відтворення (поширення) творів.

Книга містить криптографічний захист, що дозволяє визначити, хто є джерелом незаконного розповсюдження (відтворення) творів.

Щиро сподіваємося, що Ви з повагою поставитеся до інтелектуальної праці інших і ще раз Вам вдячні!

Демони Дикої Півночі

«Каландайка»... Слово ніби легковажно дзвінке, дріб'язкове, а насправді за ним – похоронний подзвін. Саме так копачі бурштину на Поліссі звуть свій промисел, адаптуючи назву «Клондайк», що стала символом золотої лихоманки, божевілья й жадоби. Подзвін цей – не тільки по загублених територіях півночі України, а й по карпатських лісах і річках, знищених архітектурних пам'ятках, проданих честі та совісті.

З відкриттям родовищ «сонячного каменю» бурштинова проблема постала на повен зріст не тільки перед владою, а й перед мешканцями містечок і сіл, в околицях яких ведеться незаконний промисел. Місцями українська Північ у наш час практично некерована. Діти забувають про школу, матері – про дітей, чоловіків не бачать удома місяцями: вони цілими селами вирушають до лісів, шукають, микуть і здають за безцінь бурштин численним перекупникам. У бізнес, у виробництво, у розумне освоєння природних багатств необхідно вкладати серйозні кошти, потрібні чималий час і великі зусилля, а тут – надія на миттєву сліпу удачу, на фарт, на стрімке збагачення. І змусити поліщуків відмовитися від цього пекельно важкого, але прибуткового промислу не в силах ні загони Нацгвардії, ні поліцейські рейди з арештами і конфіскаціями здобутого. До того ж на блокування в'їздів у ліси та конфіскацію мотопомп і транспортних засобів місцеві жителі відповідають перекриттям автотрас, облогами відділків поліції, спаленням блокпостів. Іноді доходить до стрілянини, на щастя, поки нечасто, але погрози «влаштувати другий Донбас» уже звучать, і ситуація на «Дикій Півночі» поступово заходить у глухий кут. І поки на Сході України йде війна й триває блокада окупованих територій, тут справно функціонує «харчовий ланцюжок», що збагачує кримінальні угруповання, силовиків і чиновників і водночас губить душі та серця безлічі «старателів». За те, що ці люди чинять із природою, доведеться розплачуватися їхнім онукам і правнукам, але це нікого не зупиняє. Бурштин – найсильніший наркотик, і зіскочити з цієї голки не допоможе ніяка Нацгвардія. Силою моральні надломи не лікуються. Особливо тоді, коли розбуджені демони ненажерливості розгулюють на свободі.

Саме про це «Бурштин» Василя Тибеля – захопливий роман, чия стрімка оповідь нагадує водночас і кращі зразки американського вестерна, і похмурі поліські перекази, у яких первозданне сприйняття світу тісно переплітається з язичницькою демонологією. Тільки такі засоби дозволили письменнику чи не вперше в сучасній українській літературі показати зворотний бік «бурштинової проблеми» – її не політичний або економічний, а суто людський вимір. І в поміч йому – кращі зразки вітчизняної прози 20-х років минулого століття, а також традиція, що сходить до містичних прозрінь українських класиків.

Віртуозно збудований сюжет, що неухильно обертається навколо «сонячного каменю», динамізм оповіді, органічне використання фольклорних мотивів, свідомо неоднозначність, людяність і відчутний зв'язок із «наївним мистецтвом» – усі ці якості плюс свобода і незаангажованість самого автора роблять «Бурштин» книгою непересічною, боляче цікавою, здатною надовго утримати увагу навіть найвибагливішого читача.

Андрій Клімов

Пролог

СКАЖЕНИЙ КІНЬ

У темряві через густі чагарі продирався чоловік. Гілки чіплялися за його зношений одяг, скубли волосся, шмагали по обличчю, та він на те не зважав, а вперто просувався вперед. Іноді, коли повний місяць пробивав густу темряву лісу й освітлював прогалини між деревами, у руці нічного мандрівника зблискувало лезо замашної сокири.

Нарешті чоловік вибрався на відкриту місцину. Тепер у місячному сяйві можна було розгледіти риси його обличчя: темна борода, довге волосся, стягнуте шкіряною стрічкою на потилиці, розсічена до крові брова, а в очах – лють. За спиною бігуна теліпалися лук і стріли в дерев'яному сагайдаці.

– Не втечете! Від мене ще ніхто не втік! Все одно дорога виведе до озера!..

Бігун знову заглибився в ліс, і тепер лише його тінь мигтіла на ледь освітлених місцях. Та ось нарешті високі дерева розступилися, попереду зблиснула гладенька водна поверхня, що віддзеркалювала нічне світило. Чоловік зупинився, прислухаючись. Удалині, десь попереду, лісову тишу порушувала гучна розмова, а потім долинув звук кінських копит, що ступали по розгрозній дорозі.

Бородань заचाївся, припав до стовбура дерева, аби не видати себе.

– Їдуть... Таки встиг, – прошепотів він, стримуючи дихання. Він добре все розрахував. Далі відкрита місцина, й підібратися ближче було б важко, а тут саме те: лісова дорога обходить берег озера, а далі завертає до болота. Там він їх і зустрине.

Не треба було його лютити! Він прийняв їх гостинно, як утомлених подорожніх. Надав прихисток у своїй лісовій хатині, коней нагодував, а коли попросив ще один золотий за той збиток, що наробили вояки, перепивши меду, то отримав нагайкою по обличчю. Ох, не треба було його сердити! Не треба... Він і так поглядав на тих коней нав'ючених – не інакше, золото везуть князеві, а тепер... Тепер його ніхто не осудить, навіть Перун.

Бородань врешті вирівняв дихання.

Із лісу вигулькнули вершники. Воїни їхали неквапливо, впевнені у власній безпеці. Вони вже наблизилися так, що можна було розгледіти кожного. Попереду сам боярин, одягнений у довгу кольчугу поверх дорогого вбрання. На поясі меч у шкіряних піхвах. Коштовне каміння, що ним оздоблений пояс воїна, кидає відблиски місяця, а з-під кованого залізного шолома, начепленого абиак, вибивається кучеряве біле волосся. Позаду – ще двоє дружинників із дерев'яними щитами, в обладунках із цупкої шкіри. У кожного в руках спис, при боці – меч. За собою на повідках ведуть ще пару коней,

нав'ючених мішками. Очільник цього маленького загону безпечно сидить верхи й голосно щось розповідає, час від часу заливаючись сміхом.

Бородань розумів: у відкритому бою цей загін йому не здолати. Він би ніколи не наважився напасти на них, але тут ліс – його стихія. Та й захмелілі постояльці не дуже поспішали, тому й вирушили опівдні, от ніч їх і заскочила серед лісу, ще й він підсобив – указав кружний шлях.

– Не треба було мене сердити! – тихо повторив як заклинання, зі злістю посміхнувся й вправною рукою скинув з плеча лук.

Другою миттєво дістав стрілу. Пальці відчули натяг тятиви, а око вже виміряло відстань. Проте зупинився, почекав – надто вже багато відкритого простору. Якщо й поцілить одного, то двох інших не здолати. Он там, біля самого озера, схилена буревієм сосна! Ховаючись у тіні дерев, хутко перебіг туди. Аби не помітили!

Та дарма він хвилювався, подорожні були надто захоплені розмовою. Лісовий чоловік, наче дикий кіт, двома стрибками видерся на похилений стовбур. Почекав, поки під'їдуть ближче. Прицілювався й вистрілював.

Стріла увійшла в горло білявого очільника біля самого кадика. Той поперхнувся на півслові та, гучно хапнувши повітря, осів з коня. Іншого дружинника настигла сокира, кинута із такою силою, що з легкістю пробила обладунки та застрягла в його спині. Хриплий стогін вирвався із грудей воїна. Змахнувши руками, він впав у болото. Сполохані коні шарахнули в бік, і тільки це врятувало третього вояка. Стріла лише ковзнула по його шолому й з фуркотом пішла в ніч.

Дружинник здивив коня, закрившись щитом. Тепер стріли одна за одною дзюбали міцний дерев'яний захист, обтягнутий шкірою, вгрузаючи в нього сталевими наконечниками. Вояк був готовий дати відсіч, але де ж небезпека? Навколо самі тіні. Він вихопив меч і почав вимахувати ним навсібіч, намагаючись уразити незримого ворога. Кінь під ним танцював, крутився на місці, аж поки не позадкував під самісіньку похилену сосну.

Бородань тільки цього й чекав. Стрибок – і ось він уже на коні, позаду переляканого вояка. Обхопив його голову, блимнув ніж. Єдиний рух – і воїн із перерізаною горлянкою полетів сторчма зі стремен. Усе відбулося миттєво, лише налякані коні розбіглися лісом.

Бороданю довелося довго шукати їх верхи на захопленому скакуні, поки не позганяв до купи й не припнув до дерева.

– Гарна здобич! – Він поплескав по важких в'юках, хижо вишкіривши зуби. – Стільки золота! Відтепер житиму не гірш за князя!

Він дістав скривавленого ножа й надпоров один із мішків. Звідти випав якийсь камінець. Чоловік на льоту підхопив його.

– Що за чортівня? А де ж золото?

Наче навіжений, він узявся шматувати поклажу, але жодного злитка, жодної монети – тільки бурштин. Навіщо йому це? Тут навколо цього добра, як

грибів після дощу. Він розпоров усі приторочені до коней мішки й торби. З них просто в багно сипався бурштин – деякі камінці завбільшки як гусяче яйце. Нарешті чоловік утомився й присів під сосною, а коні стригли вухами й сполохано поглядали на нового господаря. Лише кінь молодого боярина стояв нерухомо, роздуваючи ніздрі.

Бородань підвів на нього очі: тонкоший, високий, довгоногий, геть не схожий на місцевих присадистих конячок, вуздечка в позолоті, попона розшита золотою ниткою. Так, за цього можна взяти грубі гроші. Обійшов навколо коня – і той теж затупцював, скося позираючи на чорнобородого. Зупинившись так, що місяць висвітлив коня спереду, чоловік угледів на його грудях розшиту торбинку. Підійшов і зрізав ту прикрасу. Дістав із торби щось, виніс, де світліше, роздивився. То було мідне кружало, оковане оловом, посередині – відчеканений символ сонця. Те сонце мало дванадцять променів, та лише на кінцях шістьох із них були закріплені золоті монети. Всі різні, але дуже, дуже масивні.

– Овва, та ці хлопці, певне, храм Дажбога почистили? Тоді вже точно їм по заслугі! А боги не підкачали – послали це золото мені. Слава вам! – Він з удаваною шанобою схилився перед реліквією. А тоді взяв ножа й заходився виколупувати золото. Однак припаяні монети надто міцно трималися на своїх місцях, піддалася лише одна. Він узяв її в руку – велика, майже на всю долоню, із витиснутими чудернацькими символами.

Тоді розбійник заходився пробувати здобич на зуб. Проте, як тільки монета покинула своє місце, звідти, із темної дірки, ніби вітром війнуло. Чи то мошکارа якась, чи тонка цівка сажі піднялася вгору. Бородань цього не помітив – був настільки зайнятий своєю справою, що не бачив, як та цівка перетворилася на темний вихор із голубою блискавкою всередині. Вона звивалася, як змія, ніби шукаючи поживу, поки не торкнулася кінського боку. Скакун смикнувся, відчувши недобре, розірвав повід, та було пізно – голуба стріла прохромилла йому живіт, і чорний вихор увійшов усередину тварини. Через те з конем почало чинитися щось неймовірне: його шкіра миттю вкрилася пухирями та гулями, він перероджувався на очах, поки із вороного не став якоїсь вогненної масті. Бородань відірвав погляд від монети лише тоді, коли побачив просто перед собою бурштинову морду скакуна.

– Тпру, малий! Чого ти так налякався? Чи не вовки близько? Певно, свіжу кров зачули...

Він знову вишкірився, підняв руку, аби схопити жеребця за повід. Та не встиг його торкнутися, як той блискавично вхопив зубами простягнуту руку. Чорнобородий смикнувся назад і несамовито закричав, бо скажений кінь цілком відшматував його зап'ястя разом із монетою. Кров ударила струменем, заливши розбійнику очі. Він зігнувся, намагаючись затиснути кривавий обрубок, але перше, що побачив, знову підвівши очі, – здибленого коня, що цілив копитом йому в голову.

*

Сивий вішун прокинувся та стріпнув головою, відганяючи жажливий сон. Сталося щось страшне. Уже п'ять днів, як немає звістки від посланців, які

мали привезти сюди, до головного капища, могутній знак Кола, запечатаний шістьма печатками.

Шість волхвів, шість наймогутніших відунів Полісся зібралися під час літнього сонцестояння, щоб назавжди поховати болотного демона. Той останнім часом набрав сили, тому жоден окремий відун уже не міг йому протистояти. Вся поліська земля, замість миру й процвітання, занепала у вирі нескінченних чвар і братовбивчих воєн. Кожен володар вважав себе князем і шукав зверхності. Тож вони, наймудріші волхви, силою, дарованою Землею й Сонцем, зуміли зупинити злого духа й загнати його в Коло, а тоді кожен із них почергово запечатав ворота до безодні золотою печаткою.

Відтепер на Поліссі мав настати лад. Залишилося тільки перенести й заховати те Коло в головному капищі Перуна – Кам'яному Селі, захистити знаком Сонця, викладеним бурштином, і привалити великим валуном із зображенням Дажбога. Сивий віщун послав свого старшого сина з двома дружинниками, аби ті зібрали бурштин і заразом доставили оберіг, а сам поскакав уперед, щоби все приготувати до обряду. Лише тепер зрозумів, як помилився. Демон, навіть пригнічений та загнаний у глухий кут, ніколи не здається...

Старий накинув поверх білої полотняної сорочки хутряну камізельку, узяв посох і вийшов надвір. Над лісом висіла глупа ніч, пришпилена до неба повним місяцем. Віщун пішов до стайні, щоб загнuzдати коня. Мав виїхати назустріч старшому синові, меншого ж залишив удома. Старий поправив йому подушку, вкрив тонкою ковдрою й поцілував у лоба.

Сподівався: може, ще встигне відвернути лихо. Поставив біля дверей посох й запалив смолоскип. Але що це: замість його рисака в стійлі – кінь вогненної масті, навіть очі світять жаром, а сам красивий, ніби з княжої стайні! Так, княжої, але якого князя – князя пiтьми!

Віщун миттю все зрозумів й кинувся за посохом, щоб чарами зупинити зло, але надто пізно. Кінь блискавкою зірвався з місця й, наздогнавши старого, втоптав його в брудну підлогу стайні.

КНИГА ПЕРША

Частина 1

Розділ 1

Порвана тиша

Над болотом висіла тиша – темна, липка, безмежна. Ніщо її не порушувало, лише де-не-де туман виповзав зі своїх мокрих схованок, міцно чіпляючись за сутінки, і тужавів, як кисіль. Було так тихо, що здавалося: ось-ось повітря теж стиснеться до густини драглів та разом із німою безмовністю прилипне до болота. Тиша й морок тиснули на багновище, наче заковували його в кайдани, студили вологою. Гниловоддя завмерло, загусло – час зупинився. Лише одвічне небо, пробите гвіздками зірок, незворушно висіло у вишині. Усе навіювало думку: ніщо вже не зрушить цю німоту і ніхто не розсіє цю сліпу темряву. Втім, ці затверділі сутінки поволі відступали, не витримуючи натиску ранкового світла, бо десь там, за пругом землі, вже займалося рожевим. Можливо, хоч тиша втримається над неозорим болотом? Де там!

Раптом у неполоханому передранні, посеред острівця, закиданого свіжозрубаним гіллям верболозу, озвався старенький двигун. Мов тисяча сокир водночас розрубала скам'янілу тишу, що стояла в присмерку. Торохтіння, що скоріше нагадувало тріпотіння серця сполоханого болотного звіра, вмить збудило довкілля. Здавалося, все болото якось ураз заворушилося: десь зірвався з місця виводок качок, залопотівши крилами; десь кигикнула сполохана чапля; десь, розсікаючи чагарі, промчав виводок диких свиней. А тріпотливе залізне серце, прилаштоване на каркасі від мотоколяски, стукотіло й калатало, з натугою вливаючи каламутну болотну кров із затягнутої жабуриною канави в жили залізно-гумового монстра. І той ураз ожив, стрепенувся, відчувши свою силу. Почав метатися над ряскою, над осокою, звиватися болотною анакондою. Цей незнаний звір, наче лісовий дракон, намагався злетіти, вільно розправивши гофрований хобот. Десятки атмосфер болотної рідоти шарпали чудовисько на всі боки, намагаючись струсити з нього істот, що залізною хваткою вчепилися в горло потвори. Обкидані багнюкою, облиті каламутною водою, вони наче зрослися з гумовим монстром, і здалеку, в присмерку, видавалися його продовженням – рухливими мацаками. Складалося враження, що велетенська ребриста змія впинається в землю й розриває її своїми щелепами. Ніби страхітливе лохнеське чудовисько залишило свої шотландські озерні глибини, щоб виринути тут, серед болотин, аби вигризати поліську землю.

Коли ж сполохані сутінки остаточно відступили, вже можна було розгледіти, що то ніяка не химерна істота, а звичайна саморобна водяна помпа з прилаштованим до неї гофрованим пожежним рукавом. І тримають його за масивні противаги двоє кремезних чоловіків, направляючи алюмінієвий наконечник у глибину землі. Рідота, що вилітає з того жерла з шаленою швидкістю, розпорює ґрунт, утворюючи місиво з піску, глини, води та багнюки. Все те вирує у людей під ногами, утворюючи водоверті, ями та вири, викидаючи фонтани піни. Інколи в тому брудному шумовинні спливає шматок чи то тріски, чи то каменю. І тоді третій чоловік, що стоїть осторонь, кидається до цього болотного вулкана, вихоплює здобич рибальським сачком і жбурляє її до плетеної корзини.

Лиця у всіх заляпані багнюкою, очі горять, щелепи стиснуті. Ті, що тримають за горло саморобний земснаряд, ще й встигають слідкувати за збирачем. Та, певне, фортуна сьогодні відвернулася від шукачів, бо після багатогодинної роботи брунатні камінці ледь укрили дно корзини.

Аж ось у болотному шумовинні знову щось сплигло й закрутилося у водоверті. Чоловік із сачком кинувся вперед, та лише брудно вилаявся, – до сачка потрапив здоровенний кусень трухлявого кореня. Розлютившись, він жбурнув своє знаряддя під ноги.

– Т-твою наліво... Досить із мене! Тут одні перебирки! – вигукнув він, перекиваючи торохтіння водяної помпи.

Чоловіку було десь під тридцять, але хіба можна точніше сказати про вік людини, чие лице повністю заляпано глиною, а волосся злиплося від багнюки? Молодість видавали лише міцні, налиті м'язи, що чітко вимальовувалися під мокрою, прилиплою до тіла сорочкою. Наступної хвили він твердою ногою вирушив до кущів, де стукотів закиданий гіллям двигун.

Невдовзі нудне фуркотіння припинилося. Двигун кілька разів чхнув і замовк. Разом із тишею, що знову впала на болото, упав і зів'яв залізно-гумовий змії. Обм'як, наче здоровенний фалос, що втратив ерекцію.

– Щось сьогодні у нас негусто, – промовив один із тих, що мили ґрунт, скося поглянувши в корзину. Він саме знімав із обвислого гумового шлангу важкі противаги. Інший змотував гофрований хобот, щоб відтягти його до мотоцикла. Обидва здавалися молодшими за збирача, але такими ж міцними й жилавими – загартовані лісом і тяжкою працею поліщуки.

Працювали швидко. Відчувалося – молодики далеко не новачки в цьому промислі, кожен знав, що він має робити. Тут не можна гаяти часу, бо будь-якої хвилини можуть нагрянути нацгвардійці чи місцеві менти.

– Що, перекуримо, хлопці? – вигукнув чоловік у мокрій сорочці, який уже трохи вгамував свою злість.

– Який там перекур? Забираємося звідси! Намили, як пічкурів у канаві. І взагалі – якого дідька лисого ми сюди приперлися? Навіть ті двісті баксів, що заплатили за проїзд ментам, не повернемо, – знову поглянувши в корзину, випалив широкоплечий парубок, прикручуючи шланг алюмінієвим дротом до мотоцикла.

– Тут уже все вибрано, до останнього сучка, – підтримав його більш рослий та худорлявий товариш.

– Сам бачу, що пусту породу вернемо, проте ви ж самі зголосилися їхати на болото. І ти найперший кричав, Володько... – нахмурих брови м'язистий молодик, спідлоба глянувши на товариша.

– Думав, що хоч щось залишили Додікові хлопці, а вони все під нуль вигорнули.

– Сашко, певне, був правий, на старому місці тре мити! – виправдовувався худорлявий Володько.

– Не скигліть – давайте пропозиції! – мовив Сашко.

– Може, на Лосьове урочище? – якомсь невпевнено вимовив коренастий.

- Що ти там візьмеш? Туди все село кинулося, лопатами землю перебрали.
- Тоді...- Володько зам'явся.
- От що я вам скажу: треба за Синій Горб їхати! - впевнено вимовив старший із чоловіків.
- Сашко, ти з дуба впав? Там же Додік зі своїми друзками пасеться!
- Срати мені на твого Додіка, він що - всі болота скупив? Я, може, перший там мити почав, ще коли той Додік під стіл на горщик ходив. Голосувати не будемо, я й так повівся на ваші вмовляння й половину дня згаяв!
- Тобі вирішувати, але я б спочатку все зважив. Може, не тре перти на вили, нащо нам ще одна війна? Додік, як дізнається, в'язи нам скрутить,- сказав коренастий.
- Гришо, не заставляй мене називати тебе сцикуном. Я кажу - там озолотитися можна, ці місця я сам давно розвідав. Їхні «жужики» глибоко не беруть, всього метрів на десять, наша ж «Ластівка» з самого дна виймає. А Додік із своїми холюями хай іде під три чорти!
- Я не сцикун, ти ж мене не один рік знаєш,- образився Гриша.
- Добре, проїхали, без образ! - Сашко поплескав товариша по плечі.- Збираймося, на сьогодні доста! Завтра в «Янтарі» все перетремо!

Сашко пішов до свого мотоцикла і почав скидати з нього маскувальні гілки. До чоловіка приєдналися товариші. За кілька хвилин вони вже тріскотіли своїм мотоконом, об'їжджаючи болото.

Розділ 2

Підприємство «Укрбурштин»

Неподалік від річки Случ, в околицях забутого Богом поліського містечка Плесів, що споконвіку скніло серед непрохідних лісів і бездонних боліт, де з промисловості був лише кар'єр з видобутку граніту, віднедавна знайшли поклади бурштину. Вірніше, той бурштин не з неба сюди насипався, а випихався землею й вимивався дощем здавна, проте зацінівся тільки тепер. Раніше поліщуки навіть не знали, що ходять по такому багатству, не звертали уваги на ті згустки правічної затверділої смоли, хіба що хтось збирав їх, щоб розпалити сирі дрова в печі. А тепер знайшлася своя золота жила - за жменю зібраних камінців заїжджі комерсанти дають грубі гроші, у що спочатку мало вірилося.

Можливо, то була данина Божа цьому сірому, тьмяному, зачуханому люду, що безпросвітно гарував: на кар'єрі, по закордонах, на грибах, на чорницях, але, крім чорнобильської радіоактивної хмари, так нічого й не нажив,- а

можливо, й випробування. Бо найбільше від цього почала потерпати саме поліська земля, що й досі тих поліщуків і годувала, і тримала.

Отже, щоб запобігти безконтрольному і варварському поводженню з природними ресурсами – лісом, землею, довкіллям, – і було створене державне підприємство «Укрбурштин», що мало займатися видобутком «сонячного каменю». Відкрили його помпезно, заасфальтували дорогу; на відкриття приїздив навіть сам президент. Гарна вийшла церемонія: з перерізанням синьо-жовтих стрічок, із музикою, промовами, сяючими перспективами, але невдовзі все тихесенько зійшло на пси. Хтось із депутатів-скоробогатків, не без згоди зверхників, наклав лапу на родовища, і брунатні камінці потекли повз державну кишеню. На підприємстві миттєво скінчилися кошти, платити робітникам стало нічим, обладнання швидко випрацювало ресурс, і новостворений «Укрбурштин» ледь животів. Місцеве ж населення, аби не опинитися осторонь від великого діла, кинулося промишляти коштовний камінь по всіх околиць полях і болотах. Утворився такий собі підпільний поліський «Колондайк» (від словосполучення «колотити багно») із суто українським присмаком. А там, де гроші й коштовності, завжди знайдеться звивиста людина, що ті гроші прикарманить. Усе ніби за славнозвісними оповіданнями Джека Лондона: містечко старателів – шукачів скарбів і салун при дорозі.

Розділ 3

Кафе при дорозі

Кафе під вивіскою «Янтарь» стояло трохи віддалік від головної вулиці містечка. Хоча сказати «кафе» – то занадто. Стару кар'єрну робітничу їдальню викупив і переобладнав під «наливайку» якийсь азіат, і зараз там гуртувалася й проціджувала свої незаконно отримані кошти сільська молодь.

Саме в «Янтарі» місцеві старателі знаходили «підприємців», яким сплавляли свої камінці, саме там вони обговорювали подальші плани, сюди ж несли зароблені гроші, аби спустити їх за ніч-другу.

Сьогодні зранку відвідувачів у кафе було мало, лише за крайнім столом біля широкого каламутного вікна сиділо трое чоловіків. Вони зсунули разом два столи та обсіли їх у невимушених позах – приблизно таких, які пасують «поганим хлопцям» у голлівудських стрічках. Зазвичай зал наповнювався ближче до ночі, але хлопці, певне, зібралися задля серйозної розмови. Проте, на відміну від лихої пам'яті партійних зборів, усі серйозні плани тут починалися не з пишних промов, а з випивки й розлогих філософських міркувань.

По-перше, цьому сприяла некваплива атмосфера поліського життя: тут ніхто нікуди не поспішав.

По-друге, кожна важливу справу належить обговорити з усіх боків, тим паче, що часу й грошей у достатку.

Хоча кожна розмова в кафе крутилася навколо бурштину й закінчувалася знову-таки бурштином, але зазвичай розпочиналася вона віддалік.

Так і сьогодні – балаканина в кутку біля вікна давно була в розпалі, але про головне ніхто навіть не заікався. Молодих чоловіків уже оповила хмара цигаркового диму, наче в індіанському вігвамі, коли в ньому розпалюють ритуальне вогнище, аби відігнати злих духів. Дим нерухомо висів у спертому повітрі, спускаючись шарами до напівпустих келихів.

– ...За насипом, біля кар'єру, було колись селище. Ще й досі там садки посеред лісу трапляються. Пам'ятаєш, Сань, попелище біля рову?..

– Ну? – Найстарший із компанії випустив угору кільце диму.

– От тобі й ну! – нахилився вперед оповідач. – Там колись, ще за Польщі, фаянсовий завод стояв. А глину для нього брали із Синього Горба. Так от, дід Мирон розповідав, що народу погинуло в тому глиняному кар'єрі – страх. Страшне місце...

– Який ще Мирон? Той, що глухий, як тетеря? – гикнув інший слухач, що сидів, осідлавши стілець, як верховий коня. – Та він же такий старий, що не пам'ятає, як його звати!

– Дарма ти так, Володько, – повернувся оповідач до скептика. – То не простий дід. Мати мені казали, що дід яку хоч молитву знає. Може й вилікувати, й порчу навести. Яйцем викачує, зілля різні... Ні, не думай, що він простий.

– Ну то й що, що дід не простий? Ти ближче до сюжету, а то вже пиво кінчається, ще й Галина за розрахунком іде, – перебив оповідача Санько.

До них, вимірюючи порожній зал підборами із залізними набійками, наближалася миловида струнка дівчина в короткому фартушку.

– Принеси, Галю, ще пива, а мені квасу! У нас тут ще довга розмова, – вигукнув худорлявий Володько, наймолодший із друзів. На його загорілому веснянкуватому обличчі ледь почали пробиватися вуса.

– Вже розбіглася! Джонік, наш господар, забороняє наливати в борг. А ваш Сашко ще не заплатив за дзеркало, що позавчора розколошматив у туалеті. З Додіком вони, бач, зачепилися...

– Галю, присядь на хвилинку! – підсунув офіціантці вільний стілець Сашко. – Ти ж знаєш, я жлобом ніколи не був. Як тільки намиємо, я тебе обсиплю. А зараз, золотце, принеси ще два кухлі! – Він легенько пригорнув офіціантку за плечі. Та надула губки, але, зустрівши його проникливий погляд, опустила нафарбовані вії.

– Добре, але запам'ятай: востаннє пишу «на олівець». – Вона повернулася і, похитуючи стегнами, поцокала до стійки. Хлопці провели поглядами гарненький задок.

– Ох, Сашко, зведуть тебе дівки із розуму. Бачив, як очима стрільнула? Грім, а не дівка! – промовив Гриша.

- Цукерочка! - прицмокнув Володько.

- Та годі вам, я ж просто пива попросив,- відмахнувся Сашко, трохи шаріючись. Але хлопці ніби й не помітивши його ніяковості, весело переморгнулися. Сашко ж звернувся до оповідача:

- То давай, Грицю, вішай далі свою локшину!

- А ти дарма смієшся,- надувся Гриша, але продовжив розповідь: - Кажу ж, одного разу дід сидів за чаркою з моїм батьком, а я, малий, десь поруч, вуха розвісив... І що б ви думали я почув? Розповідав дід Мирон, як колись пішов за Синій Горб, довго йшов - до самого болота. Чи по гриби, а мо, так чогось понесло. Забрів бозна-куди, а ви ж знаєте, які там пливуні й трясовиння. Аж бачить - озеро серед лісу, береги кам'яні, урвисті, а на березі після грози яму вимило біля соснового коріння. Чи там закинуте вовче лігво, чи росомаха підкопала... Він не втримався й зазирнув туди, а там - щось світиться, ніби дідько свічку запалив. Уже й смеркало, та дідьків дід не боявся, бо й сам, як я казав, дещо знав. Поліз туди Мирон і витяг здоровенний шмат бурштину - з кінську голову завбільшки. Обтер, придивився, а всередині золота монета застигла й ніби сяє, та така... ну, завбільшки як цей плячок! - Гриша тицьнув виделкою на надкушений оладок на тарілці.

- Таки з плячок, чи, мо, більша? - гикнув Володько.

- Ну, може, як цей вареник. Так, Галя? - Гриша поклав руку на талію офіціантки, що саме принесла повні кухлі й закуску.

- Знову байки плетеш? Руки прибери! Я на роботі,- сердито гаркнула у відповідь дівчина та так блимнула очима, що хлопець аж відсахнувся. Друзі вибухнули сміхом. Проте дівчина не пішла, а всілася на вільний стілець біля Сашка. А Гриша вів далі:

- Старий поклав на пеньок свою знахідку і ну дубасити по самородку палицею, аби золото дістати. Бо важко ж додому перти такий шмат.

- Ну й дурень! Та за такий кусень, та ще й із вкрапленням золота, можна було й тоді купу грошей взяти,- знову втрутився Володько.

- Помовчав би вже! Он твій старий колись похвалявся, що віз бурштину в печі стопив. Чого ж ти, такий грамотний, не спинив його? - осік оповідач.- Так от, гатить він по тій каменюці, аж раптом чує - земля стугонить, а з озера бризки летять. Підняв Мирон голову й жахнувся - прямо на нього пре вогняний кінь...- Гриша притишив голос та обвів поглядом пришикліх слухачів: - І кінь той - без голови!

- Тьху, та ну тебе! Мені ще в ніч працювати! - сплеснула руками дівчина й, перехрестившись, пішла за прилавок.

- Ну, дід, я так розумію, напудив повні кальсони? - засміявся Володько.

- А ти не скалься! - зупинив приятеля Сашко. А тоді звернувся до оповідача: - Скажи чесно, Гришо: десь прочитав або фільм бачив?

– Ось тобі хрест, що власними вухами чув! – Гриша рвучко підвівся й також перехрестився. – А дід... та який йому сенс брехати, він же однією ногою вже на тій стороні?

– Добре, сядь, не гарячкуй. Далі що?

– Що? Дід Мирон казав: якби не натільний хрестик, був би йому гаплик. Бо то Сам приходив, – Грицько знову стишив голос та озирнувся, – щоб голову свою забрати. Кажуть, за Синім Горбом тьмуца тьма бурштинових самородків, але брати їх зась, не одного копача той безголовий кінь згубив у болоті. Та й пливуни там, гази постійно з дна виходять, навіть купатися в тому затопленому кар'єрі лячно. Отже, Мирон не розгубився, намацав хрестик, прочитав «Отче наш» та й жбурнув торбу із самородком у твань. Тоді безголовий кінь люто вдарив копитами, почувся жакливий рев – просто з тулуба, й чудовисько кинулось геть.

– Наплів ти, Гришо, що з мене весь хміль вийшов. Чув я про кусок бурштину в півтора кілограми, так його по музеях показують. Кажуть, найбільший у світі. А на такий, якщо він дійсно існує, я б хоч одним оком поглянув, – почухав маківку Санько.

– Я, власне, чому розповів вам цю історію? Аби ви здуру не вирішили попертися за Синій Горб, – додав Гриша.

– Так ми тоді ту бурштинову голову Хомі сплавимо, хай сам з безголовим конем розбирається. Не вірю я в ці казки! – посміхнувся Володько і заспівав: – Ах, мамо, люблю Гриця, Гриць на конику вертиться...

– Добре, хлопці, поговорили... Допиваємо й по хатах, спати! Вважаю, Гриць нас умовив – збір о другій ночі. Вирушаємо мити за Синій Горб. – Сашко рішуче підвівся з-за столу.

– А як же Додік? – округлив очі Гриша. – А кінь безголовий?..

– Гадаю, тут ніхто не проти! – посміхнувся Сашко. – І щоб у кожного – натільний хрестик. Володько, як скептик, може прихопити щось альтернативне.

– Ну, як знаєш. Помпа твоя, а ми лише в долі, – підвівся слідом Володько.

Він не став допивати кукля й одразу посунув до дверей. За ними поплентався Гриша.

Як тільки хлопці залишили кафе, до Гальки підійшла подруга, яка мила на кухні посуд.

– Що там хлопці плели? Я бачила – у них аж вуха від диму посіріли.

– Та Гриша лякав якимись страхіттями, аби не їхали мити за Синій Горб.

– І що, переконав?

– Та де там, ти ж Сашка знаєш. Як щось надумає – не перепреш.

Тільки-но Галька вирушила до чергових відвідувачів, подруга дістала мобільний, відшукала в «Контактах» «Додік» і натиснула виклик.

Розділ 4

Синій Горб

За Синім Горбом із першої ж ями поплив бурштин. Не так щоб самородки, але не дрібний, жилавий. Сашко ледь встигав вигрібати. Корзина до світанку заповнилася під верх. Хлопці вдоволено поглядали на бригадира, а той тільки шкірив білі зуби, розпливаючись у посмішці. Мовляв, я ж казав! Врешті гофрований монстр висмоктав усе з розмиті ями, й старателям довелося перебиратися на інше місце. Просівати дрібноту вже не було бажання.

Хлопці заглушили двигун, розкидали гілляччя, й звідти на світ божий з'явився старенький «Днепр», тисячу разів ремонтований, перефарбований у камуфляжний колір, із поточеним бензобаком і полущеною фарбою на рамі. До мотоцикла була прилаштована коляска, на якій кріпився двигун водяної помпи. На всю цю чудернацьку конструкцію спирався невеличкий скутер. Григорій відкотив убік й поставив на опірну ніжку цей китайський гібрид – покруч мотоцикла з велосипедом, за його визначенням, дістав з-під його сидіння торбу. Хлопці, навіть не вмившись, ухватили по бутеру. Лише бригадир пішов до канави, аби сяк-так сполоснути руки.

– Сашко, не тягни, сам же казав: час – гроші! – Гриша відкупорив флягу й хильнув із горла. – Уф-ф, спиртяка...

Худорлявий відмовився пити, лише смачно хрумтів розрізаною цибулиною, поклавши її на бутерброд.

– Володько, кинь свої штундівські звички, ти ж не на зібранні, відпий ковток, хоч зігрієшся! – навідав на хлопця коренастий, пхаючи йому під ніс флягу.

– Відчепися від людини! Дай сюди! – Сашко підійшов, струшуючи з рук холодні краплі. Узяв флягу й добряче потягнув із горла, аж сльози на очах виступили. Щоб приятелі не побачили його слабкості, відвернувся й витерся рукавом, стримуючи кашель. Потім глянув у корзину. – Диви – твій бурштиновий кінь гарні місця стереже.

– Краще не накликай! – стихено мовив Григорій, зосереджено жуючи шматок в'ялого м'яса.

Коли чоловіки закінчували сніданок, сонце вже піднялося над краєм болота й рожевим диском торкалося вірхів'ів лісу на сході, розганяючи першим промінням легкий серпанок, що висів над водяною гладдю. Після тріскотні й шуму бурхливої води, що виривалася з помпи, над болотом висіла тиша. І від того раптового безгоміння аж пищало у вухах, тиснуло на барабанні

перетинки, ніби весь той стовп атмосферного тиску, що сформувався десь у височині, тепер спирався просто їм на тім'я – наче віко залізної скрині.

Сашко закурив, відійшов до куща полегшитися, прислухався. Щось надто тихо, навіть птах не крякне.

Усе спорядження, разом із шлангами, було вже зібране й закріплене на залізних ребрах мотоколяски. Старателі посідали на своїх «коней» і чекали лише Сашка, аби переїхати в інше, ще «не розпечатане» місце. Бригадир докурив цигарку й викинув недопалок у каламутну воду. Той розлючено зашипів, випустивши останню цівку диму. Аж раптом це шипіння ніби почало дужчати, наростати, його підхопила луна – і вже у підліску перетворилася на шум далекого двигуна.

– Хтось теж це чує чи в мене глюки? – звернувся він до приятелів.

Із західного боку болота, який прикривав рідкий ліс, ледь чувся шум двигунів.

– Облава! Тікаємо! – скомандував Сашко й хутко побіг до мотоцикла.

– Може, заховемося й перечекаємо? Тут на островці, за кущами, нас із дороги не видно! – озвався Володько.

– Ні, хлопці, гляньте – це по наші душі! Якийсь дятел настукав.

З рідколісся вигулькнула пара машин та, підскакуючи на купинах, погнала лісовою дорогою просто на їхню схованку. Здалеку важко було розгледіти, що за автівки. Сашко дістав польовий бінокль, приклав до очей: першим ішов розмальований у захисні кольори військовий «уазік», позаду – броньований мікроавтобус «Мерседес» темного кольору.

– Ого, до нас високі гості!

– Сашко, ти ж казав, що ментів не боїшся – у тебе все схоплено...– злякано промимрив Григорій.

– Це не наші. Я своїм справно плачу. Певне, із області. А може, київські? Всіх не підігрієш, ми ж не сонце, навіть якщо ноги простягти біля помпи. Хутчіш забираймося! Нам головне – першими до лісу дістатися...

Наче сполохані зайці, хлопці кинулися до мотоциклів, і за мить, розриваючи тишу пекельним ревом проіржавілих глушників, розлетілися врізнобіч моховим болотом. Володько, прямуючи до найближчого підліску, гнав скутер, пригнувшись майже до руля, петляючи між кущами, що немилосердно шморгали його по обличчю. Гриша із Сашком, реп'яками вчепившись у сталевий скелет «Днепра», летіли просто до жевріючого на сході сонця. Мотоцикл під ними шалено ревів і підстрибував, як норовистий кінь, що злякався вовчого духу й намагається позбавитися вершників. Сашко витискав зі старої залізяки все можливе, впевнено оминаючи вікна й трясовиння. Він вів мотоцикл через болото відомою лише йому стежкою, довіряючи скоріше інтуїції, ніж очам.

Коли півшляху до рятівного лісу було подолано, Сашко озирнувся.

Переслідувачі виявилися навдивовижу настирливими. Вони теж розділилися: чорний «Мерседес» переслідував скутер, а ледве не на хвості в них висів плямистий «уазік».

– Гришо, я зараз поверну біля канави, а ти стрибай!

– Може, краще зупинимось, віддамо бурштин? То, мо', відпустять, як того разу?

– Ні, помпу заберуть! Я ж її по гвинтику збирав! П'ять кусків «зелені» в неї вбухав! Такої помпи в усьому Плесові не знайдеш! – намагався перекричати гуркіт двигуна Сашко. – Хер я її віддам! – Він люто сплюнув під колесо.

Коли мотоцикл знову вискочив на тверде й відстань від переслідувачів відчутно зросла, Сашко звернув до зарослої верболозом канави й стишив хід.

– З Богом! – гукнув він через плече.

Григорій відірвався від мотоцикла й пірнув у зарості. Так ховаються сполохані перепілки – тільки-но був, а наступної миті не стало. Тепер, навіть спіткнувшись об нього, найуважніший дозорець не помітить замаскованого втікача. Заритий у пріле листя, заляпаний багном, він скоріше видасться колодою, ніж живою істотою.

Сашко додав газу. Полегшений «Днепр» ніби злетів над купинами. Інколи він усе ж торкався землі, й тоді з-під шин далеко назад летіли шматки мокрої глини впереміш із мохом і травою. Втікач припав грудьми до бензобака, наче вправний вершник до холки скакуна, жадібно вдихаючи бензинові випари, ніби прагнучи стати ще одним двигуном і додати сили сталевому коневі. Він пильнував дорогу попереду, зрідка кидаючи погляди на рятивний ліс, але той щось дуже повільно наближався. Ніби якийсь злий дух притримував Сашка за полу й не відпускав, аби не дозволити захватитися.

Його почало морозити від страху. Що відбувається? Адже він не раз утікав від переслідувачів, проте такого ніколи не було! Може, стомився, чи це просто через нервову напругу? Ще й ці погані передчуття... Після Гришиних оповідок ніяк не міг заснути, тому й на промисел виїхав геть викручений.

Руки Сашка на кермі зовсім отерпли – важка помпа в колясці постійно тягла кудись убік, загрожуючи перевернути «Днепр» на віражі. Але він тримався. Ще трохи... Ось уже він – ліс, рукою подати, там порятунок!..

Ледве переднє колесо торкнулося перших кущів підліску, Сашко відчув якесь дзижчання у себе над головою, ніби над маківкою пронісся рій шершнів. Згодом навздогін, пересилиючи рев двигуна, долинули тріскучі звуки. Невже здуріли – стріляють?! Не повірив собі; проте щойно мотоцикл на всьому ходу влетів до соснового лісу, на голову йому впали кілька гілок, зсічених кулями. Тільки тоді почулося звіддала волення гучномовця, що розкочувалося луною. Не став прислухатися, бо був уже в лісі, а тут він цар і бог, хай спробують наздогнати!

Не вагаючись, утікач звернув із лісової дороги у проріз між деревами, заклавши такий небезпечний віраж, що аж коляска знялася дибки, і ще додав газу.

– Що, взяли, курви! – вигукнув на повні груди. Мимоволі озирнувся. «Уазік» увігнався між сосни й вовтузився на узліссі. Кілька людей у чорній уніформі вискочили із машини й розсипалися лісом. Знову торохнуло, ніби дятел по сухостою. Сашко відчув: щось схоже на розлюченого шершня вжалило нижче коліна, ніби жарина залетіла під штанину й почала припікати. Тримавши руль однією рукою, він спробував позбавитися жарини, але витягнув залиту червоним липку руку.

«Зачепило», – майнуло в голові, однак страху не було. Той бридкий холод, що переслідував його на болоті, зник. Тепер він у лісі – ліс його і врятує. Ті, що стріляли, тепер гратися не будуть, тому Сашко, не збавляючи газу, вправно маневрував між деревами, оминаючи кущі й повалені буревієм стовбури.

«Тільки б дотягти до Старого Хутора, там свої – допоможуть».

Летів лісом, як випущена стріла, залишаючи позаду скажене ревище двигуна. Навіть пропалені глушники вже давно обірвало сухим гіллям. Мотоцикл завивав, як поранений звір, ніби його теж зачепило кулею. Проте ліс уже обступав стіною, і те ревіння згасало за тіснявою стовбурів. Ліс огортав, ховав у своїх нетрях, ковтав усі звуки.

Сашко й далі тріскотів бездоріжжям, поки не вискочив на закинуту лісову дорогу, а тоді помчав ще швидше. Летів, здавалося, цілу вічність, зважаючи лише на миготіння дерев, що стояли обабіч, і нечисленні баюри. Вже й мотоцикл почав чхати, шарпатися, а він усе не зупинявся.

Скільки залишилося позаду – Сашко не знав. У голові шуміло через втрату крові й пекучий біль у нозі, накочувалися хвилі забуття, часом він починав клювати носом, голова хиталася, як примотаний до кілка гарбуз, але Сашко ще примудрявся втримувати кермо. Аж ось нудота враз підкотила до горла, він похитнувся і впав грудьми на бензобак. Мотоцикл, що втратив керування, гойднуло, коляска стала сторчма, наскочивши на пеньок. Залізний кінь здибився, зробив сальто й, трошачи тонкі стовбури підросту, перекинувся, накривши втікача важезною мотопомпою. Колесо на колясці ще довго оберталося за інерцією, проте двигун захлинувся майже миттєво.

Розділ 5

Хатина лісника

– Цінь-цвірінь! – долітали з вулиці ранкові звуки.

Зграйка горобців чубилася за право першим скупатися в калюжі. Соснова гілка, погойдуючись, тихенько шкрябала по шибі, розчісуючи зеленими голочками сонячних зайчиків, що, пробиваючись крізь віття, лоскотали

Сашкові заплющені повіки. Від того лоскотання він остаточно прокинувся: незнайома кімната, закіптюжена стеля, кутки, засновані павутинням. Десять плиті потріскують дрова, булькоче вариво. Із прочинених дверей тягне ароматом юшки та якогось зілля. Так колись пахло в хаті Сашкової бабусі. Він часто, йдучи зі школи, заходив до старенької. Там і обідав, а інколи залишався на ніч. Батьки завше були зайняті, а бабця раділа внукові. Чомусь згадалися її натружені руки, оповідки, що кожного разу обростали новими подробицями, і бабусина любов, яка дивилася на нього з її запалих очниць та гріла душу.

Сашкові защеміло в грудях, він сперся на лікоть і спробував підвестися. Повернувся на лежанці з матрацом, набитим сіном, та раптовий гострий біль у нозі проштрикнув аж до самого мозку. Мимоволі застогнав і поточився на лежак.

– Ти його бачив? – Від скрипучого звуку цього голосу Сашко аж здригнувся.

– Кого? – машинально відповів він і закрутив головою навсідіч, намагаючись побачити власника голосу. За столом, навпроти вікна, сидів бородатий дід і щось заповзято розтирав товчачиком у дерев'яній ступці.

– Вогняного коня, – відказав дід, не відриваючись від справи. Обличчя його годі було роздивитися, заважав той самий сонячний промінчик, що тільки-но розбудив Сашка. Хлопець розгледів лише клинчастого картуза із пуп'ячком на вершк. Саме такого носив Сашків батько, коли ще парубкував. Хлопець запам'ятав того картуза по вицвілій світлинці, що висіла на стіні біля материного ліжка.

– Якого коня? Я нічого не пам'ятаю. Краще скажіть, де я?

– Добре, що не пам'ятаєш, значить, скоро одужаєш! Следи я там бачив, але, може, то просто кінний мисливець заблукав, розвелось їх зараз. – Дід підвівся, підійшов до плити й висипав уміст ступки до емальованої залізної кварти, потім залив то все окропом із закіптюженого чайника. – На, випий. Але пий, поки не впрієш!

Сашко взяв квартиру, подув на гаряче пійло – добре пахне.

– Пий гаряче, бо тільки переведеш зілля! – проскрипів старий.

Сашко послунався й почав відсюрбувати. Скоро його чоло вкрив рясний піт.

– Як я сюди потрапив? Здається, мене поранили?

– Дурень – він і є дурень. Голову свою підставив, а за що? За кілька шматочків застиглої смоли? – Старий покрякав і знову рушив до плити. Тільки тепер Сашко добре розгледів його лице. Видовжене, зморшкувате, ніби кора на старій сосні, заросле сивою бородою. Непропорційно великі, як для такого худорлявого обличчя, вуха стирчали з-під насунутої майже на брови кепки. Складалось враження, що той картуз є продовженням дідової голови і його не скидали вже кілька днів, а може, й тижнів. Сашко навіть посміхнувся про себе – чи не вродився дід у тому картузі?

Старий тим часом відкрив дверцята плити, дістав з-поза припічка ящик із буруватим вугіллям і вкинув кілька шматків у вогонь. Та ні, то не вугілля – Сашко добре знав ці камінці!

– Діду, що ви робите? Ви ж бурштин палите, знаєте, які то гроші?! – аж закрутився на своєму лежку, вкритому грубою домотканою рядниною. Знову кольнуло в ногу. Застогнав, чи то від болю, чи від жалю за згорілими грішми.

– А нащо мені, старому, гроші? Мені вже про вічне час думати, – посміхнувся дід.

Невеселою видалася та посмішка Сашкові. Він не втерпів і знову звернувся до діда:

– Там же у вас одні самородки, ви ж щойно кілька тисяч спалили. Краще віддали б мені!

– Це вам, молодим, усе мало. Ліпше йшов би працювати, а не ганявся за кулями! Життя своє тільки занапастиш. І рідних, певне, ж маєш – жінку, діточок?

– Добре вам казати. Отож-бо й воно, що маю сім'ю. А її кормити треба. Ходив я, діду, на роботу в кар'єр. Зранку до ночі за дві тисячі. Місяць платять, інший думають... Я навіть помпу сконструював, сам змонтував. Навіщо здоровенний екскаватор тягати? Подивилися, попробували, забрали, добре, хоч подякували, і на тому крапка. Старий екскаватор і далі в кар'єрі солярку палить, а за моїми кресленнями півмістечка собі мотопомпи поробили й ночами бурштин мийть.

– Бачив я ті поля. Гірше за свині порили, після вас навіть бур'ян кілька років не росте. Дітям що залишите?

– Діти зараз істи хочуть.

– Бачиш, якщо й віддам я тобі зараз усі ті камінці, – дід показав рукою під припічок, – ти ж і далі ритимеш? Он яку машинерію на мотоциклі тягаєш!

– Ви бачили мою помпу? Де вона? Я її ще вдосконалив, тепер вона дає дві з половиною тонни за хвилину, уявляєте, яка міць? У Плесові ні в кого такої немає. Швидкість руху води із сопла така, що може людину з ніг збити й навіть хребет переламати, а двигун охолоджується водою з канами – просто й економно, ні тобі радіаторів, нічого... – Сашко так розійшовся, що аж лице розпашілося. – Це ж скільки могли б зекономити не тільки на промислових розробках, а й ті ж пожежники. Уявляєте собі пожежну машину завбільшки із мотоцикл? Під'їжджає в будь-яке місце, підключається до найближчої калюжі й гасить вогонь. При тому майже не витрачає пального... А ще може й земснаряд замінити. Та... – Сашко махнув рукою. – Кому воно потрібно? Державі до лампочки, а скоробагатькам аби вкрати, щоб собі бурштин мити...

– Башковитий ти хлопець, та й у залізяках тямиш. Твій агрегат у моєму хліві стоїть. – Дід закректав, підвівся й підійшов до ящика під припічком. Відібрав кілька найбільших й приніс Сашкові. Кинув на лежак.

– Ось тобі. Але пообіцяй, що більше не лізтимеш під кулі. Там у мене ще із центнер таких є. А твій апарат я сховаю до пори. Може, й згодиться комусь.

Сашко згріб до купи скарб – кожен камінець завбільшки з добру картоплину. Узяв один, глянув на світло. Навіть не оброблений, він переливався всіма барвами, ніби в ньому застигли спресовані та відшліфовані тисячоліттями сонячні промені. Приклав до щоки – теплий. У деяких камінцях навіть навічно застигли комахи. Ті, що жили на цих болотах, повзали по цих лісах мільйони років тому.

Сашкові навіть подих перехопило.

– Вища проба! – тільки й сказав, а потім обережно відсунув подарунок. – Я не візьму, бо не зможу дотримати обіцянку. Краще скажіть, де водяться такі самородки.

– Е, ні, хлопче! Цього вже точно не скажу, бо себе занапастиш. Там страшне прокляття накладене. Не треба тобі знати того місця. Я записягався, що нікому не покажу.

– То зніміть те прокляття! – підморгнув дідові Сашко. – Бачу ж, багато чого вмієте.

Дід спохмурнів, здається, навіть осунувся.

– Так, я можу й знаю багато, навіть дуже багато, як на простого смертного. Проте батьківське прокляття... Воно має надто велику силу, і я не в змозі щось змінити чи виправити. У собі маю те носити... – Старий махнув рукою й рушив до дверей. Але на порозі зупинився.

– На тобі ось це – весь день у мене в кишені грало. – Він витягнув із кишені Сашків мобільний і кинув на ліжко поряд із бурштиновими камінцями. – І ще поспи, тобі силу треба відновляти. Кістку куля не зачепила, але крові втратив добряче.

Сашко вхопив телефон, потрусив ним, ніби маківкою. Батарея майже здохла, але на один дзвінок стане. Набрал дружину.

– Не турбуйся, мала, я живий, скоро буду вдома...

Катерина ридала, дорікала, що так довго не озивався, щось поспіхом говорила, але Сашко вже нічого не чув. На нього раптово налягла дрімота, якась незборима втома склеїла повіки. Як сидів, спершись на руку, так і впав на подушку, обличчям у розсипаний бурштин. І за мить провалився в солодкий, безтурботний, майже дитячий сон.

Розділ 1

На президентській базі відпочинку

Майор СБУ Гайворон зіщулився на задньому сидінні автівки, піднявши комір і схрестивши руки на грудях. Його морозило навіть від вигляду ранкового лісу. Гайворон не надто любив ці відрядження. Нескінченні болота, постійна вологість, комарі, гедзі... Розвели тут, хай їм грець, «кровосісів»!

Згадавши відомого колись політика, майор криво посміхнувся. Але взагалі-то Гайворону було не до сміху: здавалося, що ці кляті комахи тільки на нього й полюють. Іншим хоч би що, а на нього цілою хмарою накидаються – ні тобі порибалити, ні пополювати як слід, і вдень, і вночі немає спокою. Після кожного такого відрядження все його тіло вкривалося червоними пухирями. Не допомагали ні репеленти, ні найсучасніші ліки від алергії. Навіть від укусу звичайного комара на шкірі майора спухала здоровенна булька, що швидко репалася й неймовірно свербіла.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=42307290&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.